

FİLİSTİNLİ KADINLAR: DİRENİŞİN ANLATILMAMIŞ TARİHİ

KADRIYE SINMAZ

Referans için: Sinmaz, Kadriye. "Filistinli Kadınlar: Direnişin Anlatılmamış Tarihi". İNSAMER Analiz. 31.01.2022.

 Analiz

Balfour Deklarasyonu'nun (1917) yayınlanması ve İngiliz manda yönetiminin kurulmasından bu yana geçen 100 yılı aşkın sürede, Filistin topraklarındaki direniş ve mücadele aralıksız devam etmektedir. Bu uzun zaman diliminde direnişi temsil eden birçok aktör ve sembol ortaya çıkmıştır. Bazen bir siyasi parti, silahlı bir örgüt bazen de taş atan bir çocuk veya bir bombardıman görüntüsü, direnişin dünyaya yansıyan yüzü olmuştur. Mayıs 2021'de İsrail askerleri ve Yahudi yerleşimciler tarafından Şeyh Cerrah Mahallesi'ne düzenlenen

saldırıları sırasında kadınların tepkisi, özellikle eli silahlı askerlere karşı gülümsemeleri de bu sembollerden biri hâline gelmiştir. Filistinli kadınlar bilhassa son yıllarda direnişin görünen yüzlerinden biri olsa da aslında onların bu süreçteki önemli rolünün tarihi 20. yüzyılın başlarına dayanmaktadır. 100 yılı aşkın bir geçmişe sahip olan Filistin-İsrail krizinde yaşanan yol ayrımları, kadınların direniş faaliyetlerini de dönüştürmüştür. Bu süreçte farklı bölgelerde yaşayan (Doğu Kudüs, Batı Şeria, Gazze, İsrail işgali altındaki Filistin toprakları,

Lübnan gibi) Filistinli kadınlar, farklı yasal ve toplumsal gerçekliklerle karşı karşıya kalmıştır. Özetle birden fazla Filistin'in olması, kadınların direnişe katılımını da farklılaştırmaktadır.

Filistin'de Kadın Hareketlerinin Tarihi Süreci

Filistin toplumunda kadınların direnişe katılmaları Yahudi göçlerinin artmasıyla önce kırsal kesimde gerçekleşmiştir. 1911 yılında Affula bölgesindeki Yahudi yerleşimcilere karşı başlatılan silahlı mücadeleye kadınların da katılması, direniş hareketlerinin toplum kesimlerine yayılması açısından "milat" olarak kabul edilmektedir.[1] Kırsal alandaki yerel komitelerde kadınların erkeklerle birlikte teşkilatlanmasıyla başlayan süreç, Balfour Deklarasyonu'nun ilan edilmesinin ardından şehirli Filistinli kadınların düzenlediği gösterilerle devam etmiştir. 1920'li yıllarda başlayan ulusal mücadeleyle birlikte, önde gelen siyasilerin akrabaları olan üst sınıf şehirli kadınların liderliğinde, direnişi destekleyecek ve toplumdaki dayanışmayı arttıracak örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. 1921 yılında Kudüs'te kurulan Arap Filistinli Kadınlar Birliği, 1925 yılında kurulan Ulusal İslam Derneği ve aynı yıl Yafa'da kurulan Çocukları Himaye Cemiyeti kadın

örgütlenmelerinden bazılarıdır.[2] Filistinli kadınlar 1929 yılına kadar yardım faaliyetleri, protesto gösterileri, boykotlar, manda yöneticileriyle görüşme, misyoner okulları dışında kız mekteplerinin kurulması, direnişe ilgili mektupların transferi, Filistinli direnişçilerin saklanması ve ilk yardım gibi birçok faaliyet yürütmüştür.

1929 yılındaki Ağlama Duvarı olaylarında yükselen şiddet eylemleriyle birlikte, Filistinli kadınlar direnişte siyasi ve askerî birçok girişime imza atmıştır. Bunlardan biri de 26 Ekim 1929 tarihinde 200'den fazla kadının katılımıyla düzenlenen Filistin Arap Kadın Kongresi'dir. Kongrede kadınların ulusal mücadeleye katılma şekli, kadın örgütlerinin yapısı gibi konular tartışılmış ve Filistin direnişi uluslararası topluma duyurulmaya çalışılmıştır. Filistinli kadınlar ayrıca basın ve diğer propaganda araçlarını da kullanarak İngiliz mandasının uygulamalarından dünyayı haberdar etmek için faaliyet göstermiştir. Diğer taraftan Nekbe'ye (büyük felaket) giden süreçte Filistinli kadınlar hem işgal askerlerini gözlemleyip edindikleri bilgileri Filistinli direnişçilere aktarmak, silah satın alarak bunları direnişçilere ulaştırmak, Kassam kadınlarını örgütlemek gibi yollarla silahlı direnişe katkı sağlamışlar hem de bizzat direnişin parçası olmuşlardır.

Öyle ki 1933'te Yafa'da kadınlar tarafından Zahrat al-Ukhawan (Kır Çiçeği Kızları) isminde bir silahlı mücadele grubu kurulmuştur. Filistinli kadınlar 1948 yılına kadar sosyal, siyasi, askerî ve toplumsal boyutta direnişe katılmışlardır. İsrail'in bir devlet olarak ilan edildiği 15 Mayıs 1948 tarihinden sonra, Filistin direnişine etkili bir şekilde katkı sunan ilk nesil kadınların çoğu, bugün İsrail toprağı olarak kabul edilen bölgelerde doğmuştur ve onların politik bilinci Nekbe ile şekillenmiştir. İsrail işgali sebebiyle Filistinlilerin bir kısmı topraklarını terk etmek zorunda kalarak mülteci olmuş bir kısmı da işgal altına giren topraklarda yaşamını sürdürmeye çalışmıştır. Hem Filistin ulusal hareketinin işlevini kaybetmesi hem de sahip oldukları her şeyi kaybettikten sonra yeni koşullara alışma süreci, Filistinli kadınların 1960'lı yıllara kadar örgütlü bir direniş ortaya koymasını mümkün kılmaya da işgale ve işgalcilere karşı bireysel mücadeleleri devam etmiştir. Kadınlar bu süreçte bir taraftan iltica ettikleri yerlerde ailelerini bir arada tutmaya çalışırken birtaraftan silahlı direnişin devam ettiği yerlerde askerî milislere tıbbi yardım sağlamıştır. Direnişe katkı sağlayan ikinci nesil ise çoğunluğu 1935-1948 yılları arasında doğan ve Nekbe hatıralarının canlı olduğu kişilerdir. 1950'li ve 1960'lı yıllarda Ortadoğu'yu âdeta kasıp kavuran

Nasır'ın pan-Arabizm ideolojisi, ikinci neslin politik algısına doğrudan etki etmiş ve Filistinlilerin toprakları için umut ve değişim hayallerini güçlendirmiştir. Bu dönemde Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) kurulması (1964) da kadın hareketi için tarihî bir dönüm noktası olmuştur. Zira kadınlar, örgütün kurumlarına ve direniş gruplarına katılmışlar ve 1965-1966 yıllarında askerî eğitimler almaya başlamışlardır. 1965 yılında düzenlenen Kudüs Konferansı'nda da Filistinli Kadınlar Birliği'nin kurulduğu ilan edilmiştir.[3] Bu yıllarda ayrıca hem yaşam standardının iyileştirilmesi hem de ulusal değerlerin aşılması için eğitim faaliyetlerine özel bir önem verilmiştir. Bu bağlamda Filistinli Kadınlar Birliği tarafından birçok kurs düzenlenmiş, kısa süre içinde yeni eğitim birimleri açılmıştır. İkinci nesil Filistinli kadınların vatanlarına dönme umudu önceki nesilden çok daha fazla olsa da 1967'de yaşanan "Altı Gün Savaşı" yeni bir gerçeklik ortaya çıkarmıştır. Arap ülkelerinin uğradığı büyük yenilgi, geri dönmek bir tarafa İsrail'in saldırılarının Arap başkentlerinde bile Filistinlilere ulaşabileceğini göstermiş ve âdeta ikinci bir Nekbe yaşanmıştır. Çoğunluğu İsrail dışındaki mülteci kamplarında ve 1967'de işgal edilen topraklarda doğan üçüncü nesil Filistinli kadınlar, artık vatanlarına dönmeleri için

güvenebilecekleri bir Arap lider veya ordu olmadığını anlamışlardır.[4]

Altı Gün Savaşı, İsrail'in Filistin topraklarının tamamına yakını ve Ürdün, Mısır, Suriye topraklarının da bir kısmını işgal etmesiyle sonuçlanmış; bu süreçte 500.000 Filistinli zorla yerinden edilmiştir. Arap liderlerin Filistin direnişi için umut olamayacağını anlaşılmasıyla Filistinli örgütler direnişi kendi kontrollerine almışlardır. Kadın örgütleri de bu dönemde grevlerin düzenlenmesi, İsrail mallarının boykot edilmesi gibi eylemlerde aktif rol oynamıştır. Fakat özellikle Altı Gün Savaşı ve Kara Eylül olayları sebebiyle ikinci defa yerinden edilen Filistinli ailelerin birçoğunda erkeklerin şehit düşmesi yahut gözaltında tutulması gibi sebeplerle kadınların aileye karşı sorumlulukları daha da artmıştır. Kadınlar bundan sonra hem ailenin koruyucusu hem de direnişin hafızası olmuş ve mücadelenin devamlılığına büyük katkı sağlamışlardır. Bir grup Filistinli kadın da akademik çalışmalara yönelerek işgal altındaki topraklarda yaşayan kadınların sosyal, sağlık ve ekonomik durumları üzerine yazılar yazmış, konuşmalar yapmıştır. Filistinlilerin etkili eylemlere imza attığı 1970'li yıllarda bazı Filistinli kadınlar da gerçekleştirdikleri eylemlerle geleneksel ön yargıları

kırarak isimlerinden söz ettirmiştir. Leyla Halid ve Delal el-Mağribi bu dönemde öne çıkan kadınların en bilinenleridir. 1987 yılında başlayan Birinci İntifada hem Filistin direnişi hem de Filistin'deki kadın hareketleri açısından bir dönüm noktası olmuş, yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu süreçte kadınların intifadaya katılımı, kadın hareketlerinin görünürlüğü de arttırmıştır. Bütün Filistin topraklarına yayılan İsrail işgaline karşı kadınlar, kurumsal bir bağlantıları olsun veya olmasın her şekilde mücadele etmiştir. Barışçıl yollarla düzenlenen protesto gösterilerinde erkeklerle birlikte sokaklara çıkarak birçok eyleme imza atmışlardır. Bu eylemler sırasında işgal güçlerinin kurşunlarıyla yahut kullandığı zehirli gazlarla en az 115 Filistinli kadın şehit olmuştur.[5] İsrail, askerî eylemlere destek verdikleri gerekçesiyle Filistinlilerin belediye ve köy konseylerini kapatarak yerel halkın ihtiyaçlarının teminini zorlaştırmış, okulları kapatmış, öğrenci ve öğretmenlere baskı uygulayarak eğitim faaliyetlerini durdurmaya çalışmıştır. Bu süreçte Filistinli kadınlar ihtiyaç malzemelerinin tedarik edilmesi, acil tıbbi müdahaleler, yardım toplama gibi faaliyetler gerçekleştirmiş ve okulları kapatılan çocuklar için eğitim öğretim hizmeti sunan halk eğitim komitelerinde etkin rol almışlardır. Penny Johnson ve Eileen Kuttub,

herhangi bir örgütlü yapıya bağlı olmasalar bile Filistin'in dört bir tarafındaki kadınların "anne aktivizmi" ile intifadanın etki alanını genişlettiğini ifade etmektedir. Onlara göre Filistinli yaşlı kadınların bile gençleri korumak için İsrail askerlerine meydan okuması, direniş motivasyonunu arttıran önemli bir etki yaratmıştır.[6] Ayrıca intifadaya sürdürülebilir ve örgütlü desteği sağlayanlar da yine kadın komiteleridir. FKÖ'ye bağlı Filistinli Kadınlar Birliği başta olmak üzere, farklı kadın toplulukları intifadaya destek için bildirimler dağıtma, sosyal yardım için fon sağlama, mahkûmları ve ailelerini ziyaret etme ve daha birçok faaliyet gerçekleştirmiştir. Ne var ki 1988 sonrasında bu kadın komiteleri de İsrail tarafından yasaklanmıştır. Birinci İntifada, sonuçları itibarıyla Filistin kadın hareketi üzerinde "paradoksal" bir etki bırakmıştır; bir taraftan ortaya koydukları aktivizm siyasi, toplumsal, askerî alanlarda kadınların görünürlüğü artırırken bir taraftan da İsrail'in baskıları ve FKÖ liderliğiyle yaşanan görüş farklılıkları kadın hareketleri arasında ayrılıklara sebep olmuştur. Oslo sürecinde Filistin'in İsrail'i tanınması, Filistinli Kadınlar Birliği üyelerinin bazılarınınca geri adım olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu muhalif tavır sebebiyle FKÖ tarafından birliğin çalışmaları dondurulmuş, yapılan yardımlar askıya alınmıştır.

Birlik içindeki kadınlar da barış sürecini destekleyenler ve desteklemeyenler olarak ayrılmıştır. Diğer taraftan Birinci İntifada ile birlikte Filistinli İslami kadın hareketleri de yükselişe geçmiştir. Bu hareketlerin tamamı Oslo sürecine karşı çıkmıştır. FKÖ liderliği ile yaşanan gerilimin bir başka sebebi ise, 1994 yılında Filistin'e geri dönen Yaser Arafat'ın devlet kadrolarına, sürgünden dönenler yoğunlukta olmak üzere, erkekleri ataması ve kadınların temsil oranını oldukça düşük tutmasıdır.[7] Birinci İntifada sırasında birlikte mücadele verilse de kazanımlarda kadınların yeterince pay sahibi olmasına izin verilmemiştir. Böylece 1990'lı yıllarda, Filistin kadın hareketi içinde, günümüze kadar devam edecek olan ılımlılar ve radikaller ayrışması gerçekleşmiştir. [8] 1990'lı yıllardaki barış rüzgârlarını rafa kaldıran Aksa İntifadası (2000), Birinci İntifada'dan çok daha farklı bir gerçeklikte ortaya çıkmıştır. En önemli fark, artık bir Filistin devletinin var olmasıdır. Bu dönem, politik aktivizmin ve sivil toplumun etkisinin azaldığı, bunların yerini devlete bağlı kurumların aldığı, Filistin Ulusal Yönetimi ve İsrail arasında iş birliği ve müzakere kanallarının açık olduğu bir dönemdir. Birinci İntifada'da sokaklar, mahalleler, evler kısıtlama olmaksızın kadınların toplumun geri kalanıyla birlikte direnişi sürdürdüğü yerler

iken, Aksa İntifadası'nda hareket alanı Oslo sınırları doğrultusunda kısıtlanmıştır. Ayrıca İkinci İntifada sırasında İsrail'in şiddetin dozunu arttırması, Birinci İntifada dönemi aksine, yüksek yoğunluklu çatışmaların yaşanmasına yol açmıştır. Kadınlar bu süreçte gösteriler ve yürüyüşler düzenleme, tutuklu ailelerini ziyaret, basın açıklamaları yayınlama, acil sivil komiteler oluşturma gibi faaliyetlerde bulunsalar da militarizasyonun artması, kadınların direnişe katılımını asgari düzeye indirmiştir. Sayıları sınırlı olsa da bazı kadınlar Aksa İntifadası'nın sembol eylemlerinden olan intihar saldırılarını gerçekleştirmiştir.[9] 2000'li yıllarda el-Fetih, HAMAS ve İslami Cihad Hareketi, bünyelerinde kadın gruplarının oluşturulmasını ve onların çalışmalarını desteklemiştir. 2006 yılında düzenlenen yerel ve genel seçimler döneminde kadın adaylar çıkarmış olsalar da kadınların siyasi temsilieri oldukça düşük oranlarda kalmıştır.

“Farklı Filistin”lerin Kadınları

Yukarıda Filistin kadın hareketi ile ilgili Filistin-İsrail kriziyle paralel bir tarihî izlek sunulmuştur. Fakat “Filistinli kadınlar” tanımlamasıyla hangi bölgede yaşayan Filistinlilerin kastedildiği oldukça önem arz etmektedir. Zira

yaşadıkları bölgeye veya ülkeye göre Filistinli kadınların hukuki durumları, sorunları ve varoluş mücadeleleri değişiklik göstermektedir. Günümüzde beş farklı Filistin'den, dolayısıyla beş farklı “Filistinli kadın” tanımlamasından bahsetmek gerekir; Batı Şeria, Gazze, Doğu Kudüs sakini kadınlarla mülteci Filistinli kadınlar ve İsrail vatandaşı Filistinli kadınlar. Uluslararası hukuka göre Filistin, Batı Şeria ve Gazze topraklarından oluşmaktadır. Batı Şeria fiilî olarak Mahmut Abbas liderliğindeki Filistin Ulusal Yönetimi'nin yetki alanı içinde görünse de genişleyerek devam eden İsrail işgali, Yahudi yerleşim birimleri üzerinden bölgede derinden hissedilmektedir. İsrail'in Filistinlilerin evlerini yıkma politikası, saldırganlığı ve sivilleri tehdit etmesi, yerleşimlerin genişlemesi ve yerleşimci şiddeti, Filistinlilerin zorla yerinden edilmesi ve hareket alanlarının kısıtlanması, insan hakları savunucularının İsrail tarafından tehdit edilmesi, Batı Şeria'daki kadınların toplumun geri kalanıyla birlikte mücadele yürüttüğü belli başlı sorun alanlarıdır. Özellikle Batı Şeria'da mahalleler arasına yerleştirdiği bariyerler ve kontrol noktalarıyla şehirdeki insan hareketliliğini kısıtlayan işgal devleti, hastaların yahut hamile kadınların dahi sağlık merkezlerine ulaşmasını engelleyerek ölümcül sonuçlara yol açabilmektedir. 2000-2007 yılları

arasında en az 69 Filistinli kadın, kontrol noktalarında engellendikleri için hastaneye gidememiş, bu sebeple de 35 bebek hayatını kaybetmiştir.[10]

Sosyal hayatta İsrail'in baskılarına maruz kalan Filistinli kadınlar, siyasi hayatta da yeterince temsil edilmemektedir. Örneğin Filistin toplumunun yarısını oluştursalar da Filistin Merkez Konseyi üyelerinin yalnızca %5'i, Filistin Ulusal Konseyi üyelerinin %11'i, Bakanlar Kurulu üyelerinin %14'ü kadındır. Batı Şeria'daki 16 valilikten sadece birinde kadın vali görev yapmaktadır.[11] Gazze 2007 yılından bu yana İsrail ablukası altındadır. Abluka bölgede sağlık, gıda güvenliği, temiz suya erişim ve eğitim gibi temel alanlarda ciddi bir insani krize sebep olduğundan burada yaşayan Filistinli kadınları da doğrudan etkilemektedir. Ayrıca İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarında bugüne kadar birçok kadın hayatını kaybetmiştir. Örneğin 10-21 Mayıs 2021'de düzenlenen saldırılarda 65 kadın hayatını kaybetmiş, 752 kadın yaralanmıştır.[12] Filistin nüfusunun 5,3 milyonu Batı Şeria ve Gazze'de yaşarken bundan daha fazlası yakın bölgelerde ve çevre ülkelerde mülteci olarak yaşamını sürdürmektedir. Ürdün'deki Filistinli mülteci kadınlar vatandaşlık alabildikleri için Ürdünlülerle hemen hemen aynı

şartlarda yaşamaktadır. Suriye'deki Filistinli kadınlarsa 2011'de başlayan savaşa kadar -vatandaşlık alamasalar bile- seyahat etme, iş yeri açma gibi birçok hakka sahip olduklarından nispeten rahat bir yaşam sürmüştür. Fakat Lübnan'daki Filistinli mülteci kadınlar için hayat şartları her zaman çok zor olmuştur. Bunun temel sebebi, Lübnan yönetiminin göçün ilk yıllarından bu yana Filistinlilere hukuki bir statü tanımlamamasıdır. Yasal hakları tanımlanmadığı gibi, 39 iş kolunda çalışmalarının yasaklanması, Filistinli mülteci ailelerin en önemli sorunu hâline gelmiştir. Lübnan'daki Filistinli mülteci kadınlar, 1975-1990 yılları arasındaki Lübnan iç savaşını yaşamışlar ve bu süreçte hem İsrail'in hem de mülteci karşıtı Lübnanlı grupların saldırılarına maruz kalmışlardır. İsrail, Filistinlilerin varlığını gerekçe göstererek 1978 (Güney Lübnan) ve 1982 (Beyrut) yıllarında Lübnan'ı işgal etmiştir. Lübnanlı Falanjist milisler 1982 yılında Sabra ve Şatilla kamplarına saldırarak en az 3.000 Filistinli sivil katletmiştir. İç savaşın son yıllarında gerçekleşen Kamplar Savaşı'nda ise, Filistinli gruplar hem kendi aralarında hem de Lübnan'daki farklı milis güçleriyle savaşmıştır. Bölgede yaşayan Filistinli kadınlar bu dönemde büyük bir nefretle ve savaşın farklı yüzleriyle karşı karşıya kalmış; bir yandan sosyal

hayatta savaşın yol açtığı zorluklarla mücadele ederken bir yandan da doğrudan silahlı direnişe katılmıştır. İsrail vatandaşı Filistinli kadınlar ise çok daha farklı bir gerçeklik içinde hayatlarını sürdürmektedir. Bu kadınlar aynı anda hem İsrail'in hem de kendi toplumları içindeki geleneksel değerlerin hegemonyası ile karşı karşıya kalmaktadır. İsrail, vatandaşı olan Filistin kökenli kadınların "İsrailcilik" kimliğini ve değerlerini içselleştirmelerini ve bu değerleri başat unsur olarak görmelerini İsrail toplumunda "eşit" vatandaş olabilmenin ön koşulu görmektedir. İsrail'in Filistin kökenli vatandaşlarını güvenlik tehdidi olarak algılaması ve kontrol altında tutma isteği, Filistinli kadınların toplumsal mücadelelerinin İsrail'in siyasi, ekonomik ve hukuki engellerine takılmasına sebep olmaktadır.[13]

Sonuç

20. yüzyılın başlarında Ortadoğu toplumlarında kadın genellikle anne veya eş olarak tasavvur edildiğinden bu geleneksel rolleri onu kamusal alandan ziyade özel alanın bir parçası hâline getirmiştir. Filistinli kadınlar; çocukları yetiştirmek, erkeklere destek olmak, toplumdaki ihtiyaç sahibi çocuk, hasta, yaralı ve yaşlılara yardımcı olmak gibi geleneksel kadınlık rollerini

gerçekleştirmiştir. Fakat direnişin ilk yıllarından itibaren bütün bunları örgütlü bir şekilde hayata geçirmeleri onların kamusal alandaki varlığını genişletmiştir. İşgalin devam etmesi, Filistinli kadınların silahlı eylemlere de doğrudan katılmasına yol açmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa silahlı eylemlere katılmaya başlayan kadınlar, 1948 yılında İsrail'in kurulmasının ardından örgütlü olarak farklı kamplarda silah ve mühimmat kullanımı, gece nöbetleri gibi eğitimler almış; Oslo sürecine kadar da hem barışçıl hem de çatışmacı zeminde çeşitli eylemlere imza atmıştır. [14] 20. yüzyılda ulusal bilincin yönlendirmesiyle başlayan kadın eylemselliği, İsrail'in 1948 yılında kurulması ve akabinde Filistinlilerin vatanlarını terk etmek zorunda kalmasıyla artarak devam etmiştir. Silahlı eylemlere katılım yoğunluğu ile muadillerinden farklılaşan Filistin kadın hareketi, 1987'de en etkili dönemini yaşamıştır. Bütün bu süreçte Filistinli kadınlar hem anne hem aktivist olarak direnişte farklı vazifeler üstlenmiş hem de Filistin davası uğruna esir ve şehit düşmeyi göze alarak çeşitli eylemler gerçekleştirmişlerdir. Hasılı kadınlar, geleneksel ezberlerin izin verdiği ölçüde direnişte erkeklerle birlikte oldukça etkili bir rol oynamışlardır. Fakat onların direnişe katkısı daha çok sözlü tarih anlatısı ve aileler

yoluyla direnişin devamlılığını sağlama şeklinde gerekleştii için mücadeleleri hiçbir zaman erkeklerin mücadelesi kadar görünür olmamıştır. Görünür oldukları dönemlerde de erkek karar alıcılarla fikir ayrılığına düştüklerinde, doğrudan siyasi çevrenin dışına itilmişler veya etkinliklerinin sınırı yine Filistinli erkekler tarafından çizilmeye çalışılmıştır. Tarihî Filistin topraklarında 100 yılı aşkın süredir devam eden İsrail işgalinin bütün boyutlarından Filistinli kadınlar

toplumun geri kalanıyla birlikte derinden etkilenmiştir. Filistin halkı bugnhâlen devam eden işgalin getirdii sosyal, hukuki, siyasi adaletsizliklerle mücadele ederken Filistinli kadınlar aynı zamanda ataerkil toplum ve devlet anlayışının sınırlamalarıyla ve bu anlayışın kendilerine çizmeye çalıştığı sınırlarla da mücadele etmektedir. Filistinli kadınlar için kendi topraklarında bir “Filistinli/ Arap” ve bir “kadın” olarak var olma mücadelesi başlı başına bir direniştir.

SONNOTLAR

1. Mehmet Fatih Nas, "Bölgesel ve Küresel Dinamikler Bağlamında Ortadoğu'daki Kadın Hareketi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007, s. 56.
2. Seda Öz Yıldız, "Filistin'de Kadın Hareketlerine Genel Bir Bakış: 1897-1997", Filistin Araştırmaları Dergisi, No.6 (2019): 36.
3. age., s. 42.
4. Maura K. James, "Women and the Intifadas: the Evolution of Palestinian Women's Organizations", Strife Journal, Mart 2013, s.18.
5. Öz Yıldız, "Filistin'de Kadın...", s. 48.
6. Penny Johnson, Eileen Kuttab, "Where Have All the Women (and Men) Gone? Reflections on Gender and the Second Palestinian Intifada", Feminist Review, No. 69, The Realm of the Possible: Middle Eastern Women in Political and Social Spaces (Winter, 2001): 37.
7. Maura K. James, "Women and the...", s. 20.
8. Öz Yıldız, "Filistin'de Kadın...", s. 49.
9. Aksa İntifadası boyunca intihar eylemi gerçekleştiren Filistinli kadınlarla ilgili ayrıntılı bir okuma için bk. Bassam Yousef Ibrahim Banat, "Palestinian Women and Resistance", Anglisticum Journal, (IJLLIS), C. 7, S. 3, Mart 2018, s. 44-55.
10. Linah Alsaafin, "The role of Palestinian women in resistance", openDemocracy, 17.04.2014, <https://www.opendemocracy.net/en/north-africa-west-asia/role-of-palestinian-women-in-resistance/>
11. H.E. Awad, "Highlights the Situation of the Palestinian Women on the Eve of the International Women's Day", Palestinian Central Bureau of Statistics (PCSB), 08.03.2021, <https://www.pcbs.gov.ps/post.aspx?lang=en&ItemID=3934>
12. Rasha Abou Jalal, "Palestinian NGO to form network in Gaza for women affected by war", Al-Monitor, 21.10.2021, <https://www.al-monitor.com/originals/2021/10/palestinian-ngo-form-network-gaza-women-affected-war>
13. Umut Koldaş, "Azınlık İçinde Azınlık Olmak (mı?): İsrail Vatandaşı Filistinli/Arap Kadınların İsrail Anaakım Basınında Temsili", Uluslararası İlişkiler, C. 14, S. 56, 2017, s. 108-109.
14. Öz Yıldız, "Filistin'de Kadın...", s.52.

